



### **Amber Walraven**

Amber Walraven is Universitair Docent aan de Radboud Docenten Academie

E-mail: [amber.walraven@ru.nl](mailto:amber.walraven@ru.nl)

# Effectief professionaliseren doen leraren vooral in eigen tijd

In de recent verschenen *Staat van het Onderwijs* is te lezen dat leraren in Nederland, vergeleken met andere Europese landen, veel uren aan professionalisering besteden. Wat wordt gedaan is echter niet altijd effectief, omdat het bijvoorbeeld niet aansluit bij wat leraren nodig hebben. Daarbij ontbreekt het vaak aan een doorlopende lijn. Er ligt volgens de inspectie een belangrijke taak voor besturen om met helder beleid op het gebied van doorlopende professionalisering te komen. Voor DNM hebben we de deelnemers aan *Teacher Tapp NL* (zie kader) enkele vragen voorgelegd over professionalisering. We gaan in op de vorm, het aanbod en het effect. We richten ons hierbij op deelnemers uit het primair en voortgezet onderwijs. Uit de resultaten blijkt dat leraren graag willen professionaliseren en dat ook doen, met name buiten werktijd. Het aanbod op school voldoet niet altijd aan de wensen van leraren. Verder lijkt er een verband te zijn tussen het ervaren van de school als prettige werkomgeving en met elkaar professionaliseren.

In het onderwijs worden te vaak beslissingen genomen zonder leraren om hun mening, ervaringen en overtuigingen te vragen, en zonder na te denken over hoe deze beslissingen hun praktijk zullen beïnvloeden. *Teacher Tapp NL* heeft als doel om de stem van leraren vaker, luider en nauwkeuriger te laten horen. Elke dag stelt *Teacher Tapp* 3 korte vragen over het schoolleven om een beeld te krijgen van wat er op scholen gebeurt. Deze vragen helpen leraren om na te denken over hun werk, te zien wat andere leraren denken, en een beeld te krijgen van hoe het er op andere scholen aan toe gaat. De resultaten worden de volgende dag gedeeld, zodat leraren elke dag iets nieuws leren. Na het beantwoorden van de vragen geeft de app een leestip. Op deze manier biedt *Teacher Tapp* dagelijks gratis professionele ontwikkeling. Op dit moment vullen tussen de 1200 en 1300 leraren de app dagelijks in. De resultaten uit de app zijn een selecte vertegenwoordiging van de totale beroepsgroep, de uitkomsten kunnen dus mogelijk anders zijn dan het gemiddelde. Zie [nl.teachertapp.com](https://nl.teachertapp.com). Download de app via [onelink.to/teachertappnl](https://onelink.to/teachertappnl)

Professionalisering van leraren kan bijdragen aan het werkplezier van leraren en aan de onderwijskwaliteit. Door continue veranderingen in de onderwijspraktijk is het van belang dat leraren blijven leren en ontwikkelen (Stevenson et al., 2016). Professionalisering is het proces waarin docenten activiteiten uitvoeren, binnen en buiten de school, die leiden tot een 'verandering': een verandering in kennis, opvattingen en/of gedrag (Hoekstra et al., 2009). Of, nog anders gezegd: activiteiten die bijdragen aan het vergroten van kennis en vaardigheden en veranderende opvattingen en overtuigingen, en daarmee verbetering en verdieping van het handelen bewerkstelligen (Vermeulen, 2016; Van Veen et al., 2010). Professionalisering kan formeel (gericht op het behalen van een landelijk erkend(e) kwalificatie, certificaat of diploma, bijvoorbeeld een masteropleiding volgen), non-formeel (een gestructureerd programma gericht op het behalen van bepaalde leerdoelen zonder landelijke erkenning, zoals een studiedag, congres of geplande intervisie) of informeel

zijn (spontaan, ongepland, minder doelgericht, zoals leren door reflectie op uitgevoerde activiteiten, door een gesprek, door een observatie of door het werken zelf). Rond de 30% van de deelnemers aan Teacher Tapp deed in schooljaar (2022-2023) aan formele en ruim 80% aan nonformele en informele professionele ontwikkeling. Voor een grote groep deelnemers was de professionele ontwikkelingsactiviteit waar ze het meest aan hebben gehad een nonformele activiteit. Voorbeelden die genoemd worden zijn o.a. nascholing, congressen, studiedagen, kalibratiesessies met collega's, gesprekken met collega's, en het lezen van boeken.

### **Aanbod op school**

De professionalisering waaraan leraren het vaakst deelnemen wordt georganiseerd door school of het bestuur, of organiseren leraren zelf. De grootste groep Tappers geeft aan dat de meest recente vorm van professionalisering een studiedag was.



# Helaas sluit het aanbod binnen de school voor de grootste groep deelnemers slechts soms, zelden of nooit aan bij de eigen behoefte.

Helaas sluit het aanbod binnen de school voor de grootste groep deelnemers slechts soms, zelden of nooit aan bij de eigen behoefte (figuur 1). Daarbij komt dat de professionalisering waar deelnemers het meest aan hebben gehad met name vrijwillig was (figuur 2), veelal buiten werktijd.

Als we nader kijken naar de meest recente vorm van professionalisering, zien we dat de grootste groep deelnemers aangeeft dat die draaide om kennis en begrip van het vakgebied, en/of om onderwijskundige en pedagogische competenties in lesgeven (figuur 3). Maar wanneer we vragen naar het (verwachte) effect van de professionalisering (figuur 4), krijgt geen

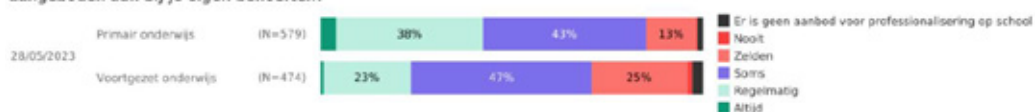
enkele optie een meerderheid. Zo geeft in het primair onderwijs niet eens de helft van de deelnemers aan dat het meteen bijdraagt aan het verbeteren van het eigen onderwijs. In het voortgezet onderwijs is dit percentage nog lager. Het percentage dat niet denkt dat het enig effect zal hebben is daar 15 %, ten opzichte van 9% in het po.

## Professionalisering in school: belang van samenhang

Op de vraag of professionele ontwikkeling op school deel uitmaakt van een samenhangend programma antwoordt een meerderheid van deelnemers uit het primair onderwijs bevestigend (figuur 5). In het voortgezet onderwijs is dit anders. De grootste groep (maar geen meerderheid) is het (helemaal) oneens met de stelling.

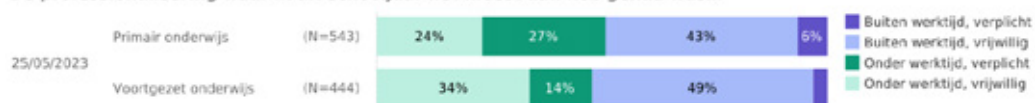
Wanneer we kijken naar het verband tussen het hebben van een prettige en stimulerende omgeving om in te werken en ontwikkelen/professionaliseren in de school zien we dat leraren die hun werkomgeving (zeer) prettig en stimuleren vaker aangeven dat het in hun school vanzelfsprekend is om je met elkaar te blijven ontwikkelen/professionaliseren (figuur 6).

Sluiten de mogelijkheden voor professionalisering die binnen je school worden aangeboden aan bij je eigen behoeften?



Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 1.053 leraren op 28/05/2023

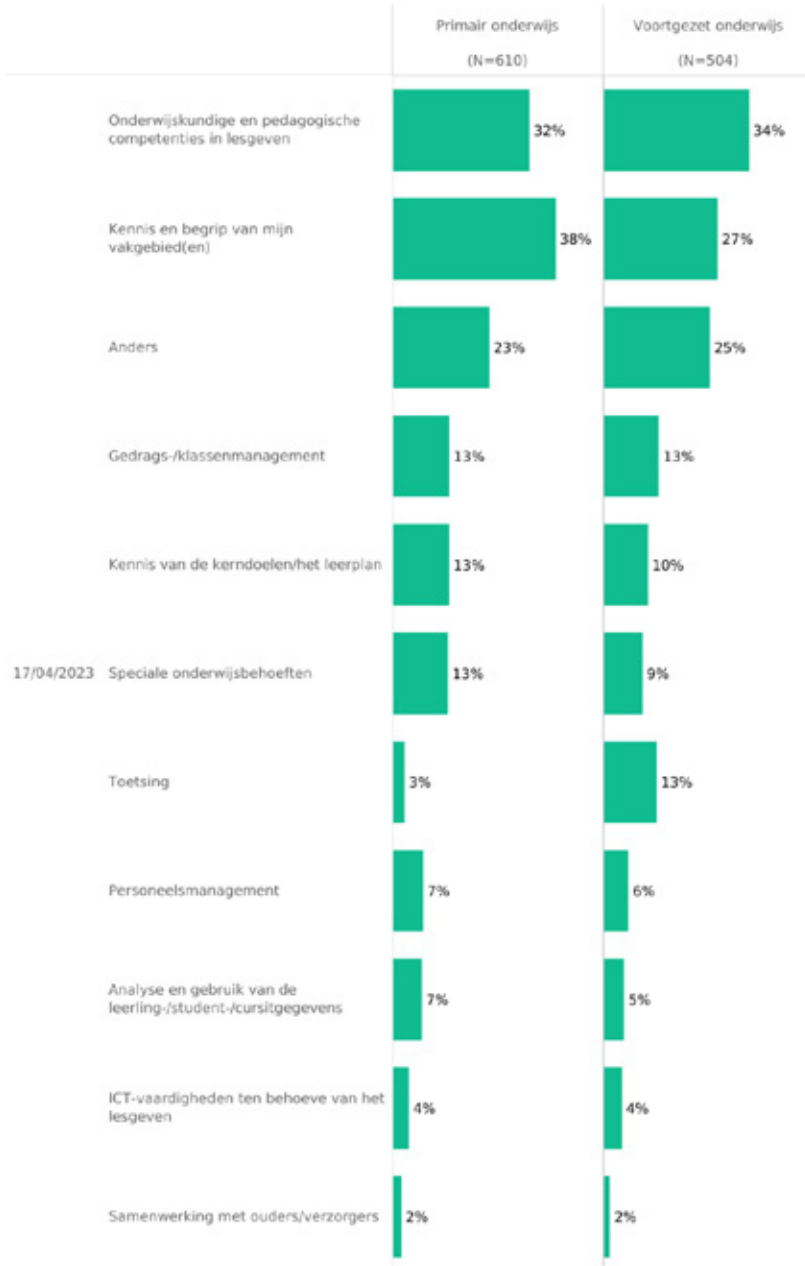
De professionalisering waar ik dit schooljaar het meest aan heb gehad was...



Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 987 leraren op 25/05/2023

Figuur 1 en 2.

**Waarover ging de professionele ontwikkeling waar je het meest recent aan deelnam?**



Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 1.114 leraren op 17/04/2023

Figuur 3.

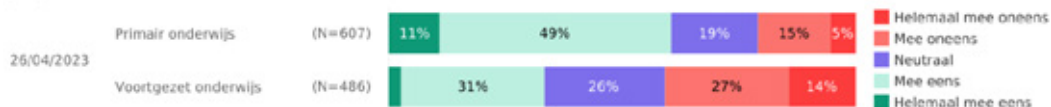
**Wat is volgens jou het (verwachte) effect van de professionele ontwikkeling waar je het meest recent aan deelnam?**



Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 1.107 leraren op 17/04/2023

*Figuur 4.*

### Professionele ontwikkeling op mijn school maakt deel uit van een samenhangend programma



Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 1.093 leraren op 26/04/2023

### Van boven naar beneden: Wat is het meest van toepassing op jouw school met betrekking tot ontwikkelen/professionaliseren?

### Van links naar rechts: In hoeverre biedt jouw school een plezierige en stimulerende omgeving om in te werken?



Teacher Tapp NL - vraag beantwoord door 927 leraren op 27/05/2023

Figuur 5 en 6.

### Wensen rondom professionele ontwikkeling

Komend schooljaar willen deelnemers aan Teacher Tapp uit het primair onderwijs zich met name professionaliseren op het gebied van kennis en begrip van het vakgebied, onderwijskundige en pedagogische competenties in lesgeven, en speciale onderwijs behoeften. In het voortgezet onderwijs kiest men met name voor onderwijskundige en pedagogische competenties in lesgeven, kennis en begrip van het vakgebied en gedrags-/klassenmanagement. Een meerderheid van de deelnemers in zowel primair als voortgezet onderwijs hoopt dat de voorgenomen professionele ontwikkeling meteen bijdraagt aan het verbeteren van hun onderwijs en met name vakspecifieke kennis verdiept of uitbreidt.

**Uit de resultaten van Teacher Tapp blijkt dat scholen zeker een en ander kunnen verbeteren op deze gebieden.**

### Conclusie

Uit onderzoek weten we dat de effectiviteit van de professionalisering bevorderd wordt door de mate waarin de activiteit gerelateerd is aan de eigen werk-

context van de docent (Keay et al., 2018; Van Veen et al., 2010), aansluit bij de werkgerelateerde behoeften en interesses van de docenten zelf (Merchie et al., 2018) en beschikt over een sterke inhoudelijke focus en samenhang met de visie en het beleid van de school (Desimone, 2009) bijdragen aan. Uit de resultaten van Teacher Tapp blijkt dat scholen zeker een en ander kunnen verbeteren op deze gebieden. Veel leraren professionaliseren met name nonformeel en informeel. De school kan werk maken van een samenhangend programma, passend bij de wensen en behoeften van de leraren, maar bijvoorbeeld ook zorgen voor tijd om samen te werken aan goed onderwijs of een cultuur waarin samen geleerd wordt. Aangezien veel leraren buiten werktijd vrijwillig professionaliseren, lijkt het geven van autonomie over de professionele ontwikkeling daarnaast ook een belangrijke stap. Betrokkenheid en autonomie van docenten dragen immers ook bij aan de effectiviteit van de professionalisering (Kyndt et al., 2016; Merchie et al., 2018). ■

## Referenties

- Desimone, L. M. (2009). Improving Impact Studies of Teachers' Professional Development: Toward Better Conceptualizations and Measures. *Educational Researcher*, 38(3), 181–199.
- Hoekstra, A., Brekelmans, M., Beijaard, D., & Korthagen, F. (2009). Experienced teachers' informal learning: Learning activities and changes in behavior and staff in higher education: Investigating the relationship between social informal learning activities and employability. *Human Resource Development International*, 19(2), 135-151.
- Keay, J. K., Carse, N., & Jess, M. (2019). Understanding teachers as complex professional learners. *Professional development in education*, 45(1), 125-137.
- Merchie, E., Tuytens, M., Devos, G., & Vanderlinde, R. (2018). Evaluating teachers' professional development initiatives: towards an extended evaluative framework. *Research Papers in Education*, 33(2), 143–168.
- Stevenson, M., Hedberg, J. G., O'Sullivan, K. A., & Howe, C. (2016). Leading learning: The role of school leaders in supporting continuous professional development. *Professional Development in Education*, 42(5), 818-835.
- Van Veen, K., Zwart, R., Meirink, J., & Verloop, N. (2010). Professionele ontwikkeling van leraren. Een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leraren. Rijksuniversiteit Groningen.
- Vermeulen, M. (2016). Leren te organiseren [Oratie]. Open Universiteit.